

Anna Wajda  
Instytut Polonistyki Stosowanej  
Wydział Polonistyki  
Uniwersytet Warszawski

Streszczenie rozprawy doktorskiej  
napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Stanisława Dubisza

*Zakresy funkcjonalne gramatyki grzeczności w nauczaniu języka polskiego jako obcego  
na poziomie początkującym*

Rozprawa doktorska została poświęcona zagadnieniu grzeczności językowej. Celem badań było ustalenie zakresów funkcjonalnych gramatyki grzeczności w nauczaniu języka polskiego jako obcego na poziomie podstawowym. Zrealizowanie powyższego celu możliwe było po wykonaniu szeregu czynności badawczych.

Część pierwsza pracy poświęcona jest teoretycznemu aspektowi problemu. Zostały w niej przedstawione dotychczasowe opracowania dotyczące etykiety i grzeczności w języku polskim. Treści te zostały uzupełnione poprzez ustalenie normatywności honoryfikatywnej w odniesieniu do kultury języka polskiego, a także zaprezentowanie typologii grzecznościowych zachowań komunikacyjnych, z uwzględnieniem takich płaszczyzn języka jak: styl oficjalny i nieoficjalny, wykładniki systemu językowego, język wyspecjalizowany i niewyspecjalizowany oraz wyrażanie grzeczności i niegrzeczności.

Część druga, metodologiczna, zawiera opis przyjętych w pracy ujęć teoretycznych i terminologicznych z zakresu pragmatyki lingwistycznej, gramatyki oraz glottodydaktyki polonistycznej, a także uzasadnienie wyboru metod gromadzenia, opisu i interpretacji materiału. Na tym etapie prac został wykonany opis struktur gramatycznych, niezbędnych do prawidłowego produkowania i używania przez obcokrajowców grzecznościowych aktów mowy. Wyznaczony zakres leksyki oraz skonwencjonalizowanych aktów mowy, uznawanych za wykładniki grzeczności w języku polskim, został skonfrontowany z wymaganiami dla poziomu podstawowego.

Część trzecia ukazuje obecność skonwencjonalizowanych aktów grzeczności językowej w podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego na poziomie podstawowym, uszeregowanych według pełnionych przez nie funkcji komunikacyjnych. W części tej została dokonana ocena zwartości podręczników z punktu widzenia

glottodydaktycznego (według kryteriów: funkcjonalności komunikacyjnej, jasności przedstawiania treści, systemowości i kryterium normatywno-użualnego) oraz lingwistyczno-kompetencyjnego. Zgromadzone w ten sposób informacje zostały porównane ze zwrotami grzecznościowymi, uznanymi za najbardziej reprezentatywne dla języka polskiego. Wyodrębnienie jednostek leksykalnych oraz skonwencjonalizowanych aktów grzeczności językowej z dostępnych obecnie podręczników (dla poziomów A1 / A2) oraz inwentarzy leksykalnych, przeznaczonych dla obcokrajowców oraz lektorów języka polskiego jako obcego pozwoliło na opracowanie siatki pojęć, potrzebnych funkcjonalnie do nauczania grzeczności (pełny zestaw analizowanych zwrotów, wyekscerpowanych z 42 podręczników, został zamieszczony w aneksie do pracy). Na podstawie analizy wyników badań oraz zebranych danych możliwe było opracowanie propozycji programowej.

Przedstawiony program realizuje założenia nauczania ukierunkowanego na rozwijanie kompetencji komunikacyjnych, lingwistycznych i socjolingwistycznych, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia grzeczności językowej. Najważniejszym zaleceniem programowym jest integrowanie poszczególnych umiejętności w celu osiągnięcia zamierzonego rezultatu (jakim w tym wypadku jest zbudowanie pozytywnych relacji z odbiorcą poprzez zastosowanie grzecznościowych strategii językowych).

Wszystkie przedstawione powyżej etapy analizy badawczej podkreślają pragmatyczny charakter projektu. Należy tu zaznaczyć jego główny cel, a więc wyznaczenie zakresów funkcjonalnych gramatyki grzeczności w nauczaniu języka polskiego jako obcego na poziomie podstawowym. Wyniki tego rodzaju badań mogą mieć wpływ na dalszą refleksję językoznawczą nad zagadnieniem gramatyki grzeczności, ale przede wszystkim przyniosą wkład w rozwój dydaktyki języka polskiego jako obcego. Przybliżanie obcokrajowcom polskich norm grzecznościowych przenosi ich na wyższy poziom kompetencji komunikacyjnej. Początkowe etapy nauki języków obcych polegają na pokazaniu uczniom podstawowych zasad funkcjonowania systemu języka, po to, aby mogli skutecznie nawiązać i podtrzymać kontakt z odbiorcą komunikatu. Jednak nawet na najniższym poziomie znajomości języka, wiedza na temat podstawowych norm grzecznościowych, znacznie usprawnia komunikację. Istotną kwestią jest zatem szczegółowe opracowanie tego zagadnienia, wraz z podaniem gotowych wskazówek dydaktycznych. Praca wpisuje się więc w nurt badań dydaktyki języka polskiego jako obcego oraz metodyki nauczania języków obcych.

Anne Wojdo